

جهان بین

فصلنامه علمی تخصصی
سال اول، شماره اول، بهار ۱۴۰۲

جزیره هزار رنگ

گردشگری ایران، جزیره هرمز

کشور ساحل و آفتاب

گردشگری جهان، اسپانیا

گفتگوی ویژه

با دکتر امیررضا خاوریان

جهان بین

فصلنامه علمی تخصصی
سال اول، شماره اول، بهار ۱۴۰۲

صاحب امتیاز
انجمن علمی دانشکده جغرافیا و علوم برنامه ریزی

دانشگاه صادرکننده مجوز
دانشگاه اصفهان

مدیر مسئول
مهرسا فرزام فر

سردبیر
مهرسا فرزام فر

همکاران این شماره
بهار صادقی، مهتاب محمودی، سیما خلیلیان، راضیه شاه نظری
بهار عبداللهی، ندا رمازی، الناز ربیعی

با تشکر ویژه از
دکتر امیررضا خاوریان

معاونت فرهنگی اجتماعی

فهرست مطالب

- ۴ قاتل خاموش
ترجمه مقاله تخصصی افزایش آلودگی هوا و تاثیرات آن بر جمعیت
جهان / مهتاب محمودی
- ۱۲ کشور ساحل و آفتاب
گردشگری جهان، اسپانیا / بهار عبداللهی
- ۱۸ جزیره هزار رنگ
گردشگری ایران، جزیره هرمز / ندا رمازی
- ۲۴ تالار آینه
معرفی موزه، کاخ گلستان / بهار صادقی
- ۳۴ گفتگوی ویژه
مصاحبه با دکتر امیررضا خاوریان / سیما خلیلی، راضیه شاه نظری
- ۳۸ معرفی اندیشمندان
زندگی نامه دکتر حسین بیگ زاده شکویی / الناز ربیعی

سخن سردبیر

به اولین شماره از فصلنامه علمی تخصصی جهان بین خوش آمدید! جهان بین برای توسعه دید دانشجویان درباره علوم جغرافیایی و گردشگری به وجود آمده است و ما در جهان بین در تلاشیم که فارغ از کلاس درس، جهت افزایش اطلاعات علمی و تخصصی در زمینه جغرافیا و گردشگری فعالیت کنیم. در این شماره، به مقاله‌ای در باب آلودگی هوا، یکی از مهم‌ترین مخاطرات انسانی می‌پردازیم، سری به جاذبه‌های گردشگری ایران و جهان می‌زنیم و با یکی از زیباترین کاخ موزه‌های ایران آشنا می‌شویم. فراخوان همکاری برای شماره‌های آینده، در کانال تلگرام فصلنامه جهان بین قرار می‌گیرد.
مهرسا فرزام‌فر، بهار ۱۴۰۲

کانال تلگرام فصلنامه جهان بین:
[@jahanbinmag](https://t.me/jahanbinmag)

کانال تلگرام انجمن علمی دانشکده جغرافیا و علوم برنامه‌ریزی:
[@geographyforumisf](https://t.me/geographyforumisf)

قاتل خاموش

نیمی از جمعیت جهان در معرض آلودگی در حال افزایش هوا هستند.

جی. شادیک، ام ال توماس، پی. مودو، جی روگری و اس گومی

مهتاب محمودی
کارشناسی گردشگری دانشگاه اصفهان

کاهش آلودگی هوا در بسیاری از کشورها، مناطقی به ویژه در آسیای مرکزی و جنوبی و جنوب صحرای آفریقا وجود دارد که در آن‌ها جمعیت‌ها همچنان در معرض سطوح فزاینده آلودگی هوا هستند. اکثریت جمعیت جهان همچنان در معرض سطوحی از آلودگی هوا هستند که به طور قابل ملاحظه‌ای بالاتر از دستورالعمل‌های کیفیت هوای سازمان جهانی بهداشت است و به این ترتیب، آلودگی هوا یک تهدید بزرگ و در بسیاری از مناطق، تهدید فزاینده‌ای برای سلامت جامعه است.

مقدمه:

در سال ۲۰۱۶، سازمان جهانی

آلودگی هوا در دستور کار جهانی قرار دارد و به طور گسترده به عنوان تهدیدی برای سلامت عمومی و پیشرفت اقتصادی شناخته شده است. سازمان بهداشت جهانی تخمین می‌زند که سالانه ۴.۲ میلیون مرگ را می‌توان به آلودگی هوای بیرون نسبت داد. اخیراً، پیشرفت‌های عمده‌ای در روش‌هایی صورت گرفته است که امکان کمی‌سازی شاخص‌های مرتبط با آلودگی هوا را برای ردیابی پیشرفت به سمت اهداف توسعه پایدار فراهم می‌کند و اساس شواهد تأثیرات آلودگی هوا بر سلامت را گسترش می‌دهد.

علی‌رغم تلاش‌ها برای

اتخاذ و اجرای مداخلات سیاستی در بهبود کیفیت هوا موثر بوده است. حداقل سه نمونه از اجرای سیاست های بلندمدت وجود دارد که غلظت آلاینده های هوا را در اروپا و آمریکای شمالی کاهش داده است:

قانون هوای پاک در سال ۱۹۶۳ و اصلاحات بعدی آن در ایالات متحده.

کنوانسیون دوربرد آلودگی هوای فرامرزی با پروتکل هایی که از ابتدای دهه ۱۹۸۰ در اروپا و آمریکای شمالی اجرا شده است.

و استاندارد آلاینده های اروپا که در اوایل دهه ۱۹۹۰ در اتحادیه اروپا تصویب شد. با این حال، بین سال های ۱۹۶۰ و ۲۰۰۹ غلظت ذرات معلق پی ام ۲.۵ در سطح جهان ۳۸ درصد افزایش یافت که تا حد زیادی به دلیل افزایش در چین و هند بود و مرگ و میر ناشی از آلودگی هوا بین سال های ۱۹۶۰ تا ۲۰۰۹، ۱۲۴ درصد افزایش یافت.

۴.۲ میلیون مرگ از ذرات معلق از طیف وسیعی از منابع، از جمله تولید انرژی، خانوارها، صنعت، حمل و نقل، زباله، کشاورزی، گرد و غبار بیابان و آتش سوزی جنگل ها نشأت می گیرند و ذرات می توانند صدها کیلومتر در جو حرکت کنند و ویژگی های شیمیایی و فیزیکی آن ها ممکن است بسته به زمان و مکان متنوع باشند. سازمان جهانی بهداشت دستورالعمل های کیفیت هوا را برای ارائه ی راهنمایی هایی به منظور کاهش اثرات آلودگی هوا بر سلامتی ایجاد کرده است. اولین ویرایش، برای اروپا، در سال ۱۹۸۷ منتشر شد که بعداً در سال ۲۰۰۵ یک به روزرسانی جهانی شد و منعکس کننده شواهد علمی افزایش یافته از خطرات بهداشتی آلودگی هوا در سراسر جهان و درک روزافزون مقیاس جهانی این مشکل بود. دستورالعمل های کیفیت هوای فعلی سازمان جهانی بیان می کند که میانگین غلظت سالانه نباید از ۱۰ میکروگرم بر متر تجاوز کند.

شتاب پشت برنامه های آلودگی هوا و تغییرات آب و هوا و هم

یکپارچه‌سازی داده‌های سازمان جهانی بهداشت برای پاسخگویی به نیاز به برآوردهای بهبود یافته مواجهه با ذرات معلق ایجاد شد. در سطح جهانی مدل یکپارچه‌سازی داده‌ها برای کیفیت هوا، داده‌های پایش زمینی را با اطلاعات حاصل از بازیابی ماهواره‌ای عمق نوری آتروسول، مدل‌های حمل و نقل شیمیایی و سایر منابع کالیبره می‌کند تا پروفایل‌های سالانه کیفیت هوا را برای کشورها، مناطق و در سطح جهانی ارائه دهد.

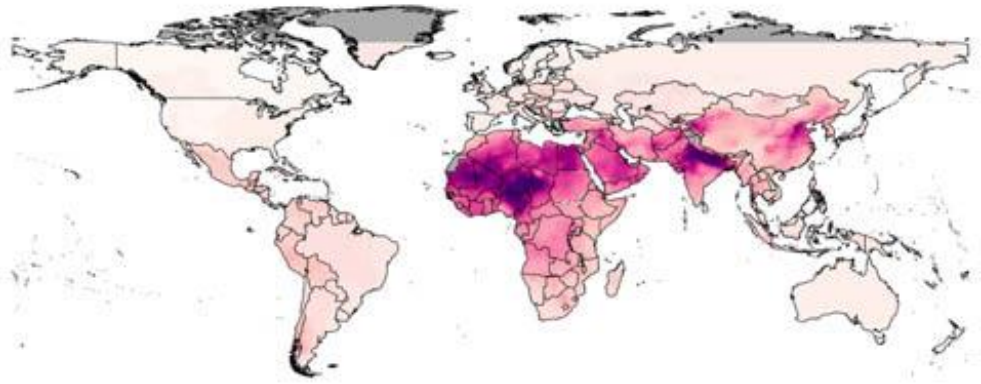
برآوردهای غلظت‌های پی ام ۲.۵ با مطالعات قبلی مقایسه شده‌اند و توافق کمی خوبی در جهت و بزرگی روندها پیدا شده است. این امر به ویژه در تنظیمات غنی از داده (آمریکای شمالی، اروپای غربی و چین) معتبر است، جایی که نتایج روند با آنچه از تجزیه و تحلیل اندازه‌گیری‌های پی ام ۲.۵ سطح زمین پیدا شده است، مطابقت دارد.

افزایی بین آنها، همگی با هم شتاب پشت برنامه‌های آلودگی هوا و تغییرات آب و هوا و هم‌افزایی بین آنها، همگی با هم همراه با اهداف توسعه پایدار فرصتی برای رسیدگی به آلودگی هوا و بار بیماری‌های مرتبط با آن فراهم می‌کند. در اینجا، روند کیفیت هوای جهانی بین سال‌های ۲۰۱۰ و ۲۰۱۶ در چارچوب تلاش‌ها برای کاهش آلودگی هوا، هم از طریق سیاست‌های بلندمدت و هم تلاش‌های اخیر برای کاهش سطح آلودگی هوا مورد بررسی قرار می‌گیرد. تمرکز ویژه به پوشش جامع غلظت‌های تخمینی و به دست آوردن توزیع (در سطح ملی) پراکندگی جمعیت در خطر برای ارزیابی اثرات سلامت فراهم شود. به طور سنتی، منبع اولیه اطلاعات، اندازه‌گیری‌های شبکه‌های پایش زمینی بوده است. اگرچه پوشش در حال افزایش است، اما همچنان مناطقی وجود دارند که نظارت در آنها پراکنده است یا حتی وجود ندارد.

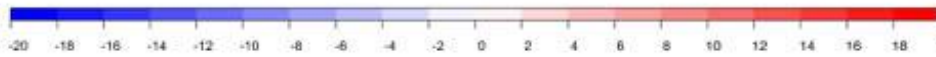
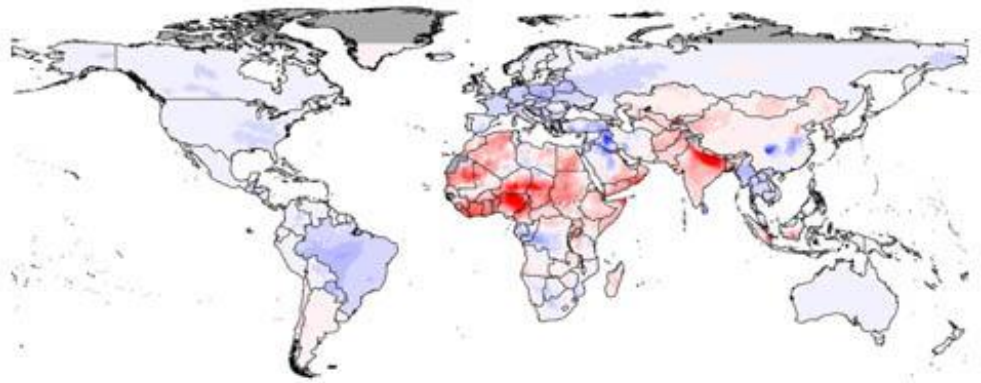
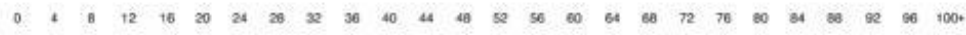
مدل یکپارچه‌سازی داده‌ها برای کیفیت هوا توسط کارگروه

۷

فصلنامه علمی تخصصی جهان بین

(a)

(b)

نتایج:

اول میانگین غلظت سالانه پی ام را در سال ۲۰۱۶ نشان می‌دهد که با استفاده از مدل یکپارچه‌سازی داده‌ها برای کیفیت هوا برآورد شده است و شکل دوم تفاوت در غلظت پی ام بین سال‌های ۲۰۱۰ و ۲۰۱۶ را نشان می‌دهد. اگرچه آلودگی هوا کشورهای با درآمد بالا و پایین را به طور یکسان تحت تاثیر قرار می‌دهد، اما کشورهای با درآمد پایین و متوسط بیشترین اثر را تجربه می‌کنند و بیشترین غلظت آن در آسیای مرکزی، شرقی و جنوب شرقی است. غلظت بالای مشاهده شده در بخش‌هایی از خاورمیانه، بخش‌هایی از آسیا و مناطق جنوب صحرای آفریقا با گرد و غبار بیابان و شن همراه است. گرد و غبار صحرا به دلیل غلظت زیاد و توانایی انتقال در فواصل بسیار طولانی در مناطق خاصی از جهان مورد توجه روزافزونی قرار گرفته است. بیابان صحرا یکی از بزرگترین منابع جهانی گرد و غبار بیابانی است و افزایش پی ام ۲.۵ در این منطقه مطابق با پیش‌بینی افزایش گرد و غبار بیابان به

دلیل تغییرات آب و هوایی است. در سطح جهانی، ۵۵.۳ درصد از جمعیت دنیا بین سال‌های ۲۰۱۰ و ۲۰۱۶ در معرض افزایش سطوح پی ام ۲.۵ بودند، با این حال تفاوت‌های قابل توجهی در جهت و میزان روندها در سراسر جهان وجود دارد. به عنوان مثال، در آمریکای شمالی و اروپا میانگین سالانه غلظت وزنی جمعیت از ۱۲.۴ به ۹.۸ میکروگرم در متر کاهش یافت. در حالی که در آسیای مرکزی و جنوبی از ۵۴.۸ به ۶۱.۵ میکروگرم در متر رسید. کاهش غلظت مشاهده شده در آمریکای شمالی و اروپا با آنچه که توسط آژانس حفاظت از محیط زیست ایالات متحده و آژانس محیط زیست اروپا گزارش شده است، مطابقت دارد. مقادیر پایین‌تر مشاهده شده در این مناطق نشان‌دهنده فرآیندهای نظارتی قابل توجهی است که طی سال‌های پیش اجرا شد و منجر به کاهش قابل توجهی از میزان آلودگی هوا در دهه‌های گذشته شده است. در کشورهای با درآمد بالا، میزان آلودگی هوای ناشی از سوزاندن گسترده زغال سنگ و سایر سوخت‌های جامد

و سایر انتشارات سمی ناشی از فرآیندهای صنعتی عمدتاً کنترل نشده، با قوانین هوای پاک و قوانین مشابه «کنترل دود» که از اواسط قرن بیستم معرفی شد، به طور قابل توجهی کاهش یافت. با این حال، اینها همچنان منابع مهم آلودگی هوا در سایر نقاط جهان هستند. در آمریکای شمالی و اروپا، نرخ بهبودها اندک است که منعکس کننده مشکلات در کاهش غلظت ها در سطوح پایین تر است ارزیابی اثرات آلودگی هوا بر سلامتی نیازمند اطلاعات دقیقی از سطوحی است که جمعیت های خاصی در معرض آن قرار دارند. به طور خاص، مهم است که مشخص شود آیا مناطقی که غلظت بالایی دارند و مناطقی که جمعیت بالا دارند در یک کشور یا منطقه قرار دارند یا خیر. غلظت های وزنی جمعیت، که اغلب به عنوان وزن جمعیت شناخته می شود تراکم جمعیت کم تر است.

مباحثه:

سیاست های بلندمدت برای کاهش آلودگی هوا موثر بوده و در بسیاری از کشورها به ویژه در اروپا و ایالات متحده اجرا

شده است. با این حال، حتی در کشورهایی با پاک ترین هوا، تعداد زیادی از مردم در معرض سطوح مضر آلودگی هوا هستند. اگرچه تعیین کمیت دقیق نتایج سیاست های خاص دشوار است، اما تلفیق شواهد برای مداخلات مؤثر در آلودگی هوا با روندهای جهانی، منطقه ای و محلی می تواند اطلاعات ضروری را برای پایگاه شواهدی که در اطلاع رسانی و نظارت بر سیاست های آینده کلیدی است، ارائه دهد. پیشرفت های عمده ای در روش هایی صورت گرفته است که پایه دانش و اطلاعات راجع به تأثیرات آلودگی هوا بر سلامت را گسترش می دهد که شامل مدل سازی سطوح آلودگی هوا و تعیین کمیت اثرات سلامتی که می تواند برای نظارت و گزارش پیشرفت به سمت شاخص های مرتبط با آلودگی هوا در اهداف توسعه پایدار مورد استفاده قرار گیرد: هدف توسعه پایدار ۳،۹،۱ (نرخ مرگ و میر منتسب به آلودگی هوای خانگی و محیطی). هدف توسعه پایدار ۷،۱،۲ (نسبت جمعیت با اتکای اولیه به سوخت و فناوری پاک)؛ و هدف

آمریکای شمالی و اروپا می‌باشد (از ۷۱,۰ درصد در سال ۲۰۱۰ به ۴۸,۶ درصد در سال ۲۰۱۶). با این حال، چنین پیشرفت‌هایی در مناطق دیگر که این نسبت تقریباً ثابت و بسیار بالا باقی مانده است. به عنوان مثال، در بیش از ۹۹ درصد در مناطق مرکزی، جنوبی، شرقی و جنوب شرقی آسیا هدف توسعه پایدار دیده نمی‌شود.

مشکل، و نیاز به راه‌حل‌ها، محدود به شهرها نیست: در بیشتر نقاط جهان، اکثریت قریب به اتفاق مردمی که در مناطق روستایی زندگی می‌کنند نیز در معرض سطوح بالاتر از دستورالعمل‌ها قرار دارند. اگر چه در مناطق شهری و روستایی واقع در آمریکای شمالی و اروپا تفاوت‌هایی وجود دارد، اما در اکثریت قریب به اتفاق جمعیت جهان، ساکنان مناطق شهری و روستایی در معرض سطوح بالاتر از دستورالعمل‌های کیفیت هوا هستند. با این حال، در مناطق دیگر داستان بسیار متفاوت است. به عنوان مثال غلظت وزنی جمعیت در مناطق روستایی آسیای مرکزی و جنوبی

توسعه پایدار ۱۱,۶,۲ (میانگین سالانه ذرات ریز (به عنوان مثال، پی ام ۲,۵ و پی ام ۱۰ در شهرها با وزن جمعیت). برای بهبود مدل‌سازی آلودگی هوای جهانی و ارزیابی تأثیر آن بر سلامت، نیاز مستمر به تحقیقات بیشتر، همکاری و به اشتراک گذاشتن تجربیات خوب بین دانشمندان و سازمان‌های بین‌المللی، برای مثال سازمان جهانی بهداشت و سازمان جهانی هواشناسی وجود دارد. این شامل توسعه مدل‌هایی است که به سؤالات خاصی از جمله تأثیرات آلودگی هوای فرامرزی و گرد و غبار بیابان می‌پردازد و ابزارهایی که به سیاستگذاران امکان ارزیابی اثرات مداخلات و پیش‌بینی دقیق اثرات بالقوه سیاست‌های پیشنهادی را می‌دهد، تولید می‌کند.

در سطح جهان، جمعیت در معرض پی ام ۲,۵ سطوح بالاتر از دستورالعمل‌های فعلی سازمان بهداشت جهانی (میانگین سالانه ۱۰ میکروگرم بر متر) از ۹۴,۲ درصد در سال ۲۰۱۰ به ۹۰,۰ درصد در سال ۲۰۱۶ کاهش یافته است که عمدتاً ناشی از کاهش‌هایی در

و سرمایه گذاری‌ها حمایت از دسترسی مقرون به صرفه و پایدار به انرژی پاک، حمل و نقل پاک‌تر و تولید برق، و همچنین انرژی مدیریت کارآمد مسکن و زباله‌های شهری می‌تواند منابع کلیدی آلودگی هوای بیرون را کاهش دهد. مداخلات نه تنها سلامت را بهبود می‌بخشد، بلکه آلاینده‌های آب و هوا را کاهش می‌دهد و به عنوان یک کاتالیزور برای توسعه اقتصادی محلی و ترویج سبک زندگی سالم عمل می‌کند.

(۵۵,۵ میکروگرم بر متر)، جنوب صحرای آفریقا (۳۹,۱ میکروگرم بر متر)، آسیای غربی و شمال آفریقا (۴۲,۷ میکروگرم بر متر) و آسیای شرقی و آسیای جنوب شرقی (۳۴,۳ میکروگرم بر متر) همه (در سال ۲۰۱۶) به طور قابل توجهی بالاتر از دستورالعمل‌های کیفیت هوا بودند. از سال ۲۰۱۰ تا ۲۰۱۶ غلظت وزنی جمعیت در مناطق روستایی در منطقه آسیای مرکزی و جنوبی تقریباً ۱۱ درصد افزایش یافت (از ۴۹,۸ به ۵۵,۵ میکروگرم بر متر). این امر عمدتاً توسط جمعیت بزرگ روستایی در هند انجام می‌شود که ۶۷,۲ درصد از جمعیت در مناطق روستایی زندگی می‌کنند. بنابراین رسیدگی به آلودگی هوا در محیط‌های روستایی و شهری باید یک اولویت کلیدی در کاهش موثر بار بیماری‌های مرتبط با آلودگی هوا باشد. تلاش برای کاهش اثرات آلودگی هوا با توجه به منبع و شرایط محلی آن متفاوت بوده است، اما در همه موارد همکاری در بخش‌ها و در سطوح مختلف شهری، منطقه‌ای، ملی و بین‌المللی بسیار مهم است. سیاست‌ها

کشور ساحل و آفتاب اسپانیا، یکی از محبوب‌ترین مقاصد گردشگری در اروپای غربی است.

بهار عبداللهی
کارشناسی گردشگری دانشگاه اصفهان

مردم این کشور با هر نوع گردشگر آشنایی دارند و همه تلاش خود را می‌کنند تا با زبان شما سخن بگویند و شما را از سختی تفاوت زبانی رها کنند. اغلب به انگلیسی تسلط کامل دارند و اگر بتوانید با آنها به زبان خودشان سخن بگویید، بسیار خوشحال می‌شوند و به هر چیزی که برای گفتن دارید گوش می‌دهند؛ حتی اگر در هر جمله دنیایی از اشتباهات دستوری داشته باشید.

دولت اسپانیا، رشد اقتصادی خود را در گروی صنعت گردشگری می‌بیند و از این رو، در سال‌های اخیر با ابتکاری جدید، با گردشگران خوش‌آمد گویی و از آن‌ها پذیرایی می‌کنند؛ ساختمان‌هایی که مطلقاً برای گردشگران خارجی طراحی و

اسپانیا، کشوری با آب و هوای مطبوع در اروپای غربی که می‌تواند هر گردشگر کنجکاوی را سر حال بیاورد. اسپانیا، کشوری به نسبت وسیع با تنوع فرهنگی فراوان همواره یکی از محبوب‌ترین مقاصد برای گردشگران بوده است. بر خلاف تصور عموم، اسپانیا در رقص فلامینگو و مسابقات گاوبازی خلاصه نمی‌شود. اسپانیا از گذشته میزبان یونانیان، رومیان، مسلمانان و حتی وایکینگ‌ها بوده و از هر قومیت تأثیرات فرهنگی قابل توجهی پذیرفته و از تنوع فرهنگی بالایی برخوردار می‌باشد. مهم نیست کجای اسپانیا باشید، همسایه شما می‌تواند یک مسلمان، یک جیپسی و یا حتی یک کهنه‌سرباز بریتانیایی باشد. فرهنگ مردم اسپانیا، فرهنگی منعطف و مهمان‌پذیر است.

فستیوال آمورو:

آمورور یک فستیوال جدید در اسپانیا است که شرکت‌کنندگان اصلی آن خانواده و دوستان هستند. نام این فستیوال معادل است با عبارت «کسی که فقط غذایی را می‌خورد که با عشق درست شده باشد.» در این فستیوال، هنر، آشپزی و فرهنگ به هم گره می‌خورند و همان‌طور که از نامش پیداست، اصلی‌ترین ماهیتش در غذاهای خوشمزه‌ای که در آن پخت می‌شود نهفته است. اما در این فستیوال، همه چیز در غذا خلاصه نمی‌شود؛ بلکه موسیقی، فیلم‌برداری، عکاسی و آموزش آشپزی از بهترین سرآشپزان هم در آن دیده می‌شود.

ساخته شده‌اند تا مسافران در طول سفر بتوانند در خانه‌ای اقامت داشته باشند و احساس راحتی کامل داشته باشند.

جدا از تسهیلات بسیاری که دولت اسپانیا برای آسایش خاطر گردشگران تدارک دیده است، کشور اسپانیا به خودی خود، از جاذبه‌های بسیاری برخوردار است.

از جاذبه‌های اسپانیا می‌توان به غذاها و فستیوال‌های مربوطه اشاره کرد.

غذاهای اسپانیایی عمدتاً ساده و با ارزش غذایی بالا هستند. سیب زمینی از اصلی‌ترین ارکان غذایی در اسپانیاست چرا که در گذشته از ارزان‌ترین کالاهای خوراکی بوده. غذاهای اسپانیایی عمدتاً از رژیم غذایی مدیترانه‌ای پیروی می‌کنند که در عین لذیذ بودن، غنی از پروتئین و مواد مغذی است. پائلا، غذای اصلی اسپانیا متشکل از برنج، گوشت، مرغ یا ماهی، گوجه، پیاز و فلفل از لذیذترین غذاهای است که می‌توانید در طول مدت اقامتتان در این کشور اروپایی امتحان کنید.

فستیوال لاس فالاس:

این فستیوال همه‌ساله در اواسط ماه مارس در شهر والنسیا برپا می‌شود. لاس فالاس جشنی بسیار بزرگ و همه‌گیر است و می‌توان گفت که تمامی ساکنان والنسیا در آن شرکت می‌کنند. لاس فالاس به قدری محبوب است که نامش در فهرست جهانی یونسکو نیز ثبت شد. این فستیوال، حدود ۵ تا ۷ روز طول می‌کشد.

اسپانیا، از دو بعد مدرن و سنتی برخوردار است. در مادرید، تعداد زیادی مقبره، مجسمه و لوح رومی می‌توان یافت که در نگاه اول شاید قابل توجه به نظر نیایند اما اگر با یک راهنمای تور از آن‌ها دیدن کنید، متوجه اهمیت تاریخی آن‌ها خواهید شد.

حتی به دور از پایتخت، در دهکده‌های نزدیک مالاگا، می‌توانید فاخرترین آثار معماری را در ساخت خانه‌ها و حتی در خرابه‌ها مشاهده کنید. همچون خرابه‌های حمام باستانی رومی.

در این مدت، عروسک‌های گول‌پیکری را در سراسر شهر به حرکت درمی‌آورند. هر یک از عروسک‌ها سمبل یک شخص بزرگ یا رویدای مهم هستند. برخی از آن‌ها هم برگرفته از شخصیت‌های کارتونی هستند و افراد بسیاری برای تماشای آن‌ها فرسخ‌ها راه می‌روند و دنبالشان می‌کنند. جدا از نمایش عروسک‌ها و شلوغ‌شدن خیابان‌ها، در فستیوال فالاس، هرروز ساعت دو بعد از ظهر، یک نمایش بزرگ برگزار می‌شود که همراه با موزیک و آتش‌بازی است.

کاخ الحمراء:

یادگار حضور هشتصدساله مسلمانان در سرزمین اندلس یا اسپانیای امروزی است. مسلمانان از شمال آفریقا وارد خاک اروپا شده و در بلندی‌های جنوبی اسپانیا کاخی بنا کردند که به شهر گرانادا مشرف باشد. درون این کاخ از قلعه نظامی، حمام، باغ و کاخ اصلی تشکیل شده است و نکته مهم درباره آن این است که هر بنا در سالی خاص به مجموعه اضافه شده است. اگر دوست دارید نسخه اروپایی اسلام را تماشا کنید، می‌توانید بین ساعات هشت صبح و تا هشت شب عازم گرانادا در جنوب اسپانیا شوید. این کاخ، به تنهایی از گرانادا شهری توریستی ساخته است و بازدید از آن، فراموش نشدنی خواهد بود. همانطور که گفته شد، اسپانیا کشوری چند بعدی است که در کنار جاذبه‌های تاریخی و فرهنگی بسیار از جاذبه‌های شهری و مدرن بسیاری برخوردار است.

به دلیل نفوذ گسترده مذهب در گذشته اسپانیا، کلیساها و کاتدرال‌های بسیاری با معماری‌های خاص در هر نقطه از کشور دیده می‌شود که عمدتاً در دوره معماری گوتیک و با تأثیرپذیری از هنرمندان رومی ساخته شده‌اند. کلیسای سانتیاگو ده کامپوستلا همیشه از پر بازدیدترین آثار تاریخی این کشور بوده است.

میدان پلازا مایور:

یکی از معروف‌ترین مکان‌های توریستی اسپانیا محسوب می‌شود. می‌توانید سری به رستوران‌های این میدان بزنید و هنگام نوشیدن بهترین نوشیدنی‌ها از محیط آرام‌بخش اطراف لذت ببرید. از آنجایی که میدان پلازا مایور در مرکز شهر واقع شده‌است، می‌توانید ضمن بازدید از بناهای تاریخی واقع در هزار متری میدان، با مردم محلی هم‌گپ و گفت گرم و صمیمانه‌ای داشته باشید.

کمی دور تر از میدان های پر ازدحام این کشور اروپایی ، روستاهای بسیاری با طبیعت بکر و محیطی آرام وجود دارد همچون قلعه اوربانجا که یکی از زیباترین روستاهای دره سدانو در

بورگوس محسوب می‌شود و دارای چیزی است که آن را منحصر به فرد می‌کند ، یک آبشار دیدنی از آن عبور کرده و به تدریج حوضچه‌های کوچکی از آب آبی فیروزه‌ای را تشکیل می‌دهد. بهترین راه برای رسیدن به آن جا و لذت بردن همزمان از مناظر ، پیاده روی است؛ پیاده روی ۵ کیلومتری در امتداد ساحل رودخانه ابرو از اسکالادا. به محض ورود، خانه‌های کوچک قرون وسطایی را خواهید دید که دارای بالکن های چوبی مملو از گل‌های رنگارنگ هستند.

اسپانیا، کشوری با مردم خوش قلب و تنوع فرهنگی بسیار، از هارمونی خاصی میان سنت و مدرنیته برخوردار است. در گوشه کنار شهرهای این کشور، نه خیلی دورتر از کلیساهای قدیمی، دانشگاه‌های متعددی با پیشرفته‌ترین سطح فناوری وجود دارند. خدمات اینترنتی گسترده و تکنولوژی پیشرفته‌ای که در این کشور وجود دارد، در کنار تاریخ و تمدن غنی این کشور اروپایی، اسپانیا را به یکی از جذاب‌ترین مقاصد توریستی تبدیل کرده است و این کشور همواره مهمان پذیر گردشگران از اقصی نقاط جهان بوده است.

فصلنامه علمی تخصصی جهان‌بین

اسپانیا دارای چندین ساحل زیبا و جذاب است که دیدن آن‌ها خالی از لطف نیست.

ساحل لانکوچا:

ساحل لاکونچا ساحلی از شهر سن سباستین است که ترکیب چشم‌نواز آبی دریا و شن‌های سفید رنگ، این ساحل را به مکانی امن، زیبا و سراسر آرامش برای قدم زدن، شنا و آفتاب گرفتن برای گردشگران تبدیل کرده است. ساحل لاکونچا دارای چندین کیلومتر خط ساحلی بوده که در امتداد این شهر ساحلی کافه‌ها و رستوران‌های زیادی قرار گرفته‌اند که با غذاهای متنوع و لذیذ و نوشیدنی‌های گوارایی که دارد، آماده خدمات رسانی به گردشگران و مسافران در محیط‌هایی شاد هستند. از این رو کسانی که برای تفریح و استراحت این ساحل را انتخاب می‌کنند، می‌توانند بعد از شنا کردن و آفتاب گرفتن سری به کافه‌ها و رستوران‌های اطراف ساحل بزنند و روز خود را به بهترین شکل ممکن به پایان برسانند.

جزیره هزار رنگ

جزیره هرمز در سال‌های اخیر، از لحاظ گردشگری رشد زیادی داشته است.

ندا رمازی
کارشناسی گردشگری دانشگاه اصفهان

است، شهر هرمز است که در قسمت شمالی جزیره واقع شده و از لحاظ عقیدتی تعدادی از آن‌ها اهل سنت و برخی شیعه هستند.

این جزیره بیش از یک سده در اشغال مردم پرتغالی بود که سعی داشتند مسیر بازرگانی

هرمز جزیره ای ایرانی است که در نزدیکی بندرعباس قرار گرفته؛ این جزیره از نمای بالایی شکلی شبیه به بیضی دارد و در مجاورت تنگه هرمز واقع شده و از این لحاظ کلید خلیج فارس محسوب می‌شود. تنها نقطه‌ای از این جزیره که دارای سکنه

در قدیم «هورموغ» بوده که مغ در گویش بومی استان هرمزگان به معنای نخل است. نام هرمز، حتی می‌تواند از ترکیب هور+موغ به معنی بندرگاه موغستان باشد که امروزه به اشتباه هرمز خوانده می‌شود. شباهت ظاهری تلفظ امروزی یعنی هرمز با نام اهورامزدا، سبب شده در میان مردم ارتباطی بین این دو تصور شود که این تصور مبنایی در شواهد تاریخ دارد. جالب توجه است که حافظ هم در یکی از ابیاتش از «هرموز» نام برده است.

شاه هورموزم ندید و بی سخن
صد لطف کرد / شاه یزدم
دید و مدحش گفتم و هیچم نداد

روی سطح جزیره با سنگ‌های رسوبی و لایه‌هایی از مواد آتشفشانی پوشیده شده است. به دلیل بارندگی کم، خاک این منطقه شور است و اکثر درخت‌هایی که در این منطقه می‌رویند از نوع مانگرو سفید یا حرا هستند که جنگل‌های حرا در این منطقه را تشکیل داده‌اند. به علت اینکه انواع متنوعی از

میان هند و اروپا را که از خلیج فارس می‌گذشت، کاملاً کنترل کنند. برای مدت‌ها این جزیره به یک نقطه توقف برای کشتی‌های پرتغالی تبدیل شده بود و منطقه استراتژیکی محسوب می‌شد. بارها برای آزاد کردن هرمز تلاش‌هایی صورت گرفت. در نهایت نیروهای ایرانی با همراهی قوای انگلیس قلعه جزیره را محاصره کرده و با تسلیم شدن پرتغالی‌ها، هرمز را باز پس گرفتند و هرمز در سال ۱۶۲۲ از اشغال درآمد.

در زمان شاه عباس، اعتمادی به مردم این منطقه وجود نداشت و شاه عباس هم علاقه‌ای به حفظ جزیره به عنوان مرکز تجاری یا نظامی نداشت. مردم این منطقه فقط به صورت فصلی به مزارع و باغات خود نقل مکان می‌کردند و فقط ماهیگیران بودند که به طور دائم در این منطقه حضور داشتند. هرمز، تا قبل از اینکه توسعه پیدا کند، به صورت جزیره‌ای برای سکونت ماهیگیران باقی مانده بود.

هرمز یعنی چه؟

نام هرمز بنا بر منابع تاریخی

قسمت خیلی ملموس‌تر است و آب دریا هم در این ساحل تا چند متری، به رنگ قرمز دیده می‌شود. دلیلش هم حل شدن مواد معدنی خاک در دریاست.

دره رنگین کمان:

تنوع سنگ‌ها و کانی‌ها در این منطقه، باعث به وجود آمدن بیش از ۷۰ طیف رنگی متفاوت در این دره شده است. روی هم قرار گرفتن لایه‌هایی از این رنگ‌ها رنگین‌کمانی خاکی از رنگ‌های زرد، سرخ، نقره‌ای، سیاه، آبی و صورتی به وجود آورده است.

دره مجسمه‌ها:

دره مجسمه‌ها در نزدیکی ساحل در بخش کوهستانی جنوب غربی جزیره واقع شده است. این دره دارای صخره‌هایی است که هر کدام به یک حیوان، کله‌گوسفند، مرغ و ازدهایان مختلف تشبیه شده‌اند. در طول دره، مسیر باریک‌تر می‌شود و ناگهان به پرتگاهی با حدود ۴۰ متر ارتفاع می‌رسد. منظره این دره، تماماً رو به خلیج فارس است.

الهه نمک:

کوه الهه نمک، یک بلور نمکی بزرگ است. این کوه و غار

خاک‌ها در این منطقه وجود دارند، زمین‌شناسان از آن به عنوان بهشت زمین‌شناسی یاد می‌کنند. شکل سنگ‌های موجود در این منطقه نیز نشان می‌دهد که هرمز در ابتدا کاملاً زیر آب بوده و به مرور سر از آب بیرون آورده است.

خاک اخراپی یا قرمز رنگ این منطقه که هر نظری را به خود جلب می‌کند، توسط بومیان «گلک» نامیده می‌شود و مصارف هنری و آشپزی نیز دارد. در سال‌های اخیر که این جزیره از لحاظ گردشگری رشد زیادی داشته، بسیاری از گردشگران خاک این منطقه را با خود به عنوان یادگاری برده‌اند؛ تأسف بار است که این اقدامات گردشگران باعث شده که نگرانی‌هایی مورد توجه این منطقه قرار بگیرد و اگر گردشگری پایدار در این جزیره وجود نداشته باشد، اکوسیستم این منطقه در خطر قرار می‌گیرد.

ساحل سرخ:

اگرچه رنگ سرخ در همه قسمت‌های این جزیره هست، اما در این

در ورودی قلعه نیز بازارچه‌ای سنتی وجود دارد که بهترین مکان برای خرید سوغاتی هرمز محسوب می‌شود. صنایع دستی زنان هرمز، مثل سوزن دوزی از بهترین سوغاتی‌های این منطقه است. خرید صنایع دستی از مردم محلی، با داشتن منافع اقتصادی برای مردم محلی از ارکان گردشگری پایدار محسوب می‌شود، چیزی که در حال حاضر هر گردشگر قبل از سفر کردن باید بیاموزد.

درون آن، در اثر فرسایش‌های آبی و بادی شکل گرفته است و تفاوتی که با سایر کوه‌ها دارد این است که صدا را منعکس نمی‌کند و به مکانی مناسب برای مدیتیشن و بازیافتن آرامش معروف شده است.

قلعه پرتغالی‌ها:

یکی از بقایای دوران اشغال جزیره، همین قلعه است. توپ‌ها و دیواره‌های سنگی مستحکم اولین چیزهایی است که بعد از ورود به قلعه توجه را به خود جلب می‌کند.

جنگل حرا:

این منطقه آب شیرین کن طبیعی جزیره است، درختان حرا شوری آب را گرفته و باعث شیرین شدن آب می‌شوند. همچنین، تحمل کمی در برابر سرما دارند و ممکن است در مواجهه با سرما آسیب جدی ببینند. همزمان با جزر و مد این درختان زیر آب پنهان و باز نمایان می‌شوند، طوری که در زمان جزر ریشه‌های در هم پیچیده آن‌ها را می‌توانیم ببینیم.

فرش خاکی در جزیره:

هنرمندان با استفاده از خاک‌های رنگی این جزیره، فرش‌های خاکی خلق کرده‌اند که در جای جای ساحل به چشم می‌خورد. البته این کار از لحاظ زیست محیطی کار چندان درستی نیست و می‌تواند به زیست بوم هرمز آسیب بزند. با این حال جزئی از جاذبه‌های این جزیره محسوب می‌شود.

مسئله‌ای که امروزه توجه به آن بسیار ضروری است، پایدار بودن گردشگری است. با این نگاه آسیب‌های ناشی از حضور گردشگران در منطقه می‌تواند به

حداقل خود برسد و جاذبه‌های موجود برای نسل‌های بعدی نیز حفظ شود.

چگونه در جزیره هرمز گردشگری پایدار باشیم؟
پیش پا افتاده‌ترین مسئله‌ای که می‌توانیم به آن اشاره کنیم، حفظ پاکیزگی این منطقه و رها نکردن زباله‌هایمان در محیط است که این را هر گردشگری باید بداند! پس تنها چیزی که از خودمان در جزیره به جای می‌گذاریم رد پایمان است!

مسئله بعدی که شاید این روزها به گوشمان خورده باشد، خاص بودن خاک قرمز رنگ این جزیره است، پس بهتر است بگذاریم خاص بماند. روزانه شاید هزاران نفر از این منطقه بازدید کنند، اگر هر نفر بخواهد یک مشت از این خاک را به یادگار ببرد، در چندین سال آینده چیزی از خاص بودن این جزیره باقی نمی‌ماند و این همان چیزی است که ما آن را ناپایداری در گردشگری می‌نامیم: پس چیزی با خودمان از آن جا نمی‌بریم به جز خاطره‌ای خوش!

جامعه محلی درآمد ایجاد کنیم و برای مردم انگیزه‌ای باشیم تا از مهمانان آینده نیز با اشتیاق میزبانی کنند. لازم به ذکر است که در تولید برخی از غذاها و صنایع دستی این جزیره از خاک سرخ نیز استفاده می‌شود. سفر به این جزیره می‌تواند یکی از بهترین تجارب هر شخصی در زندگی‌اش باشد، اما بگذاریم این تجارب برای آیندگانمان نیز بماند و با پایدار کردن گردشگری چیزی جز رضایت و خاطرات خوش باقی نگذاریم.

مورد بعدی که باید مورد توجه‌مان باشد، مردم محلی است که در جزیره زندگی می‌کنند. ما مسافر هستیم ولی مردم محلی قرار است تا مدت زیادی در آن منطقه زندگی کنند. پس انتظار می‌رود که محل زندگی‌شان را با رفتارهایمان آزاردهنده نکنیم. می‌توانیم از امکانات موجود استفاده کنیم ولی به طوری که رفتارهایمان آسیب‌زا نباشد. بهتر است طوری برنامه‌ریزی کنیم که از رستوران‌های محلی غذا بخریم و از میان صنایع دستی چیزی به سوغات ببریم تا برای

تالار آینه

مجموعه کاخ گلستان، سال‌ها میزبان پادشاهان بود.

بهار صادقی
کارشناسی گردشگری دانشگاه اصفهان

آقا محمدخان قاجار، فتحعلی شاه، محمد شاه، ناصرالدین شاه، مظفرالدین شاه، محمدعلی شاه و احمدشاه قاجار در آن سکونت داشته‌اند. ارگ سلطنتی تهران و بعضی ساختمان‌های داخل آن، از دوره صفویه بنیان گذاشته شد. نخستین قسمت از ارگ سلطنتی قدیم که از شهر به آن وارد

تهران از هنگامی که به پایتختی ایران انتخاب گردید و دستگاه‌های دولتی در آن تمرکز یافتند، رو به توسعه و آبادانی نهاد، جمعیتش سال به سال افزایش پیدا کرد و عمارات، محله‌ها، خانه‌های جدید، کوچه‌ها و خیابان‌های فراوانی احداث گردید. مجموعه گلستان سال‌ها میزبان شاهان بوده و

پرده‌های نقاشی، آینه‌های قدی، ستون‌های بلند و زیبا، درهای خاتم کاری و زرنگاری‌های عالی بود، از بیخ و بن برکنند و سنگ‌ها، آئینه‌ها، پرده‌ها، درها، ستون‌ها و مرمهرهای آن را به تهران حمل کرده و در ایوان دیوانخانه که ساخته خود و کیل بود، نصب نمایند.

تخت مرمر:

فتحعلی شاه برخلاف آقا محمدخان که بدون تشریفات و ساده زندگی می‌کرد، مردی بود که کودک‌وار از زرق و برق طلا و جواهرات و جلال و شکوه وصله‌ها و ادوات سلطنتی خوشش می‌آمد. او بسیار مایل بود که مانند سلاطین و شاهنشاهان مقتدر و معروف ایران باستان یا همچون سلیمان درباری باشکوه تشکیل داده، بر تخت عاج و فیروزه و آبنوس بنشیند و تاج کیانی بر سر نهد؛ از همین رو به حجاران و سنگ‌تراشان معروف اصفهانی امر کرد که تختی از سنگ مرمر زرد معادن یزد، برای جلوس قبله عالم بسازند تا همیشه در وسط ایوان نصب و برقرار گردد. چون این افسانه در میان ایرانیان معروف

می‌شدند، میدان وسیعی بود از عهد زندیه، که در زمان فتحعلی شاه به آن میدان ارگ می‌گفتند. تنها اثری که از میدان شاه قدیم و میدان توپخانه سابق در دوره‌های بعد در وسط میدان ارگ بر روی سکویی دیده می‌شد، توپ عظیم و بزرگی بود که آن را مروارید می‌گفتند.

ایوان تخت مرمر:

ایوان تخت یا جایگاهی که شاهنشاه ایران در آن به طبقات مختلف مردم را بار عام داده به حضور می‌پذیرفتند، در ایران سابقه چندین هزار ساله دارد. بنای ایوان تخت مرمر یکی از بناهای کهن و تاریخی شهر تهران است که پابرجا مانده است. در تابستان سال ۱۱۷۳ ه.ق هنگامی که وکیل‌الرعیایا برای تصفیه کار آذربایجان به طرف چمن سلطانیه حرکت کرد، دستور داد که یک دست عمارت خاصه و دیوانخانه بزرگ به سبک ساسانی و باغی در جنب آن احداث کنند. آقا محمدخان برای تسویه حساب خود با بازماندگان وکیل‌الرعیایا، به فارس لشکر کشید، دستور داد قصر وکیل را که از بناهای زیبای شیراز و دارای

فرود می‌آوردند. از این رو به مناسبت این افسانه و تشبیه فتحعلی شاه در اقتدار و ثروت و شوکت به سلیمان، این تخت را تخت سلیمانی نامیدند و مطابق توصیف افسانه آن را بر دوش دیوان و پریان استوار ساختند.

است که سلیمان نبی، دارای اقتدار فوق‌العاده‌ای بوده و دربار باشکوهی داشته است. از جمله اشیا عجیب و غریب دربار او، تختی بوده که به هنگام ضرورت دیوان و پریان آن را بر دوش خود گرفته در آسمان‌ها بر روی ابرها به گردش در می‌آوردند و در هر جا که سلیمان اراده می‌کرد،

خلوت کریم‌خانی:

در گوشه شمال غربی محوطه گلستان، بنایی سر پوشیده و ستون دار به صورت ایوان سه دهنه‌ای وجود دارد که در وسط آن حوض جوشی ساخته شده و آب قنات شاه از میان بیرون جسته، در باغ‌های سلطنتی جریان می‌یابند. این قسمت از کاخ گلستان که جلوخان یا خلوت کریم‌خانی نامیده می‌شود، به دو دلیل به این نام معروف شد. اول این که اساس بنای آن در زمان کریم‌خان زند نهاده شده و دیگر به علت آن که آقا محمدخان بعد از لشکرکشی به فارس، بر سر قبر کریم‌خان رفت و ناگهان دستور داد که قبر را شکافته، استخوان‌های وکیل را به تهران حمل نموده و در زیر پله‌های همین خلوت کریم‌خانی که محل عبور و مرور روزانه او بود، دفن نمایند تا بتواند هر روز پای بر سینه و پشت کریم‌خان نهاده و استخوان‌های آن مرد بزرگ را لگدکوب خود سازد؛ سرانجام رضاشاه پهلوی به پاس نام نیک و خدمات کریم‌خان زند، شخصا در محل حیاط کریم

خانی حاضر شده و دستور شکافتن و کاوش زیرپله‌های سمت راست جلوخان را صادر فرمود. بعدها بزرگان خاندان زند محض اظهار سپاسگزاری، شمشیر شاه زند را تقدیم رضاشاه پهلوی کردند.

اتاق موزه یا تالار سلام:

از خلوت کریم‌خانی که بگذریم، در ضلع شمال غربی باغ گلستان به تالار سلام یا تالار تاج‌گذاری می‌رسیم. این تالار از همان آغاز کار به منظور تشکیل موزه بنا گردید ولی به علت نقل تخت سلطنتی از موزه قدیم و تالار آینه به این ساختمان و برگزاری مراسم‌های خاص در آن، کم‌کم نام تالار سلام به خود گرفت. نخستین موزه سلطنتی و دولتی در ایران که توسط ناصرالدین شاه تاسیس گردید، در داخل عمارت سلطنتی و در یکی از تالارهای وسیع عمارت خروجی گلستان بود. اما بعد از سفر به اروپا و دیدن موزه‌ها و گالری‌های بزرگ، تصمیم گرفت موزه‌ای شبیه به موزه‌های اروپایی در ارگ تاسیس کند. مجموعه‌ای از جواهرات سلطنتی، اشیا و تابلوهای نفیس در تالار

قرار دارد و همزمان با تالار سلام ساخته شده است. با این‌که تالار آینه چندان بزرگ نیست ولی به علت موقعیت و زیبایی آینه کاری‌های سقف و دیوارهایش شهرت فراوان یافته است. شهرت عمده تالار آینه علاوه بر تزیینات آن، بیشتر به واسطه تابلو رنگ و روغن معروفی است که مرحوم میرزا محمدخان کمال‌الملک از آن تهیه کرده و اینک در کاخ گلستان نگهداری می‌شود.

سلام باقی بود اما بر اثر سرقتی که از جواهرات تخت طاووس به عمل آمد، ناصرالدین شاه در صدد برآمد که جواهرات را به جای امن و مطمئنی انتقال دهد. به همین دلیل در زیر عمارت خوابگاه که در وسط باغچه اندرون قرار داشت، سرداب محکمی ساختند و جواهرات سلطنتی را به آن جا منتقل کردند.

تالار آینه:

این تالار در غرب تالار سلام

تالار عاج:

بعد از تالار آیینیه، تالار عاج قرار دارد. تاریخ ساختمان این تالار و حوضخانه زیر آن، کاملاً معلوم نیست. چندین گلدان چینی و بزرگ از هدایای امپراتور روس و چند تصویر از سلاطین فرنگ من جمله پادشاه انگلستان و امپراتریس هندوستان که در سفر فرنگستان به عنوان یادگار به اعلی حضرت دادند، همه در تالار عاج قرار دارد. بعدها در سالهای سلطنت ناصرالدین شاه در وضع ظاهر تالار عاج تغییراتی داده، ایوان آن را به داخل تالار انداخته و نما و پنجره‌های آن را هم سطح و قرینه با تالار سلام ساختند.

تالار برلیان:

در سمت شرقی تالار عاج، چند تالار و اتاق زیبا با آیینیه کاری‌ها، چلچراغ‌ها، سربخاری‌ها، پله‌ها و سرسراهای متعدد قرار گرفته که سطح کف آن‌ها نسبت به کف تالار عاج و تالارهای دیگر پست‌تر است. پیش از احداث تالار برلیان کاخ یا تالار بلور در جای آن قرار داشت؛ در زمان ناصرالدین شاه به علت کهنگی

و فرسودگی بناهای قدیم ارگ، اغلب آن‌ها را ویران کرده و به جایشان ساختمان‌های جدیدی می‌ساختند. این تالار را هم در این زمان تخریب کرده و به جایش تالاری به نام تالار برلیان به وجود آوردند.

اندرون یا عمارت فرح آباد:

دیوانخانه یا کاخ گلستان از سمت شمال به وسیله چند در و دالان باریک با حرم خانه که اندرون و فرح آباد نیز نامیده می‌شد، ارتباط داشت که در اوایل سلطنت ناصرالدین شاه، تغییرات عمده‌ای در آن رخ داد؛ این کاخ برخلاف عمارت دیگر ساختمانی بود کاملاً به سبک اروپایی که از روی کاخ دلمه باغچه سلطان سلیمان عثمانی ساخته شده بود.

شمس‌العماره:

شمس‌العماره یکی از بناهای مرتفع و جالب تهران قدیم است. گویا ناصرالدین شاه قبل از سفر اروپا بر اثر دیدن تصاویر بناها و آسمان خراش‌های کشورهای غربی، تصمیم می‌گیرد بنای مرتفعی نظیر بناهای فرنگستان

چهار بادگیر بلند ساخته شده از کاشی‌های معرق آبی و زرد و سیاه با قبه‌های زرین قرار گرفته و هوای حوضخانه، تالار و اتاق‌ها به وسیله آن‌ها به خوبی خنک می‌شود. پادشاهان سابق زمانی که در ایام تابستان به سببی در تهران بودند و به بیلاق نمی‌رفتند، از این حوضخانه استفاده می‌کردند. تاج‌گذاری مظفرالدین شاه نیز که مصادف با تابستان و گرمای شدید تهران بود، در تالار همین عمارت بر روی تخت طاووس برگزار گردید.

در پایتخت بسازد تا از بالای آن، خود و زنانش بتوانند منظره شهر تهران و دورنمای اطراف را تماشا کنند. پس از دو سال بنای شمس‌العماره به پایان رسید و مخارج آن از هر جهت با اثاثیه و غیره به چهل هزار تومان بالغ گردید.

عمارت بادگیر:

این عمارت در زمان فتحعلی شاه در ضلع جنوبی باغ گلستان ساخته شده ولی در زمان ناصرالدین شاه تغییراتی در آن صورت گرفته است. در زیراین تالار حوضخانه وسیعی وجود دارد که در چهارگوشه آن،

تالار الماس:

در سمت جنوبی محوطه باغ گلستان بعد از عمارت بادگیر، تالار الماس قرار دارد که از قسمت‌های قدیمی و کهن ارگ سلطنتی است. بنیاد و اساس این تالار در زمان فتحعلی شاه نهاده شده است ولی در زمان ناصرالدین شاه تغییراتی در آن به وجود آمد. این بنا به مناسبت آیین‌های داخلی، تالار الماس خوانده می‌شود.

تکیه دولت:

ناصرالدین شاه ضمن دادن دستور شروع بنای شمس‌العماره، برای ایجاد و تاسیس تکیه بزرگی در داخل ارگ سلطنتی دستوری صادر کرد. برای محل بنای تکیه جدید قسمتی از زندان دولتی و سیاه چال و همچنین محل عمارت میرزا تقی خان امیر کبیر که در همین قسمت قرار داشت و بعضی از انبارهای قدیمی ارگ که در سمت جنوبی باغ گلستان قرار گرفته بود، انتخاب گردید و طرح و پی‌ریزی آن آغاز شد. از وقایع مهم سیاسی که در تکیه دولت انجام گرفته است، تشکیل اولین مجلس موسسان و عزل احمدشاه است. تکیه دولت

سال‌ها به حالت متروک و نیمه مخروبه در جنوب کاخ گلستان باقی بود تا این‌که برای ایجاد ساختمان اولین شعبه بانک ملی در بازار در سال ۱۳۲۵ آن را خراب کردند.

کاخ ابیض:

در اواخر سلطنت ناصرالدین شاه، شاه سلطان عبدالحمید پادشاه عثمانی، مقداری اثاثیه عالی و گران‌بها از جمله چند دست مبل استیل لوئی شانزدهم و پرده‌های مخملی، دو قطعه آئینه با قاب و پایه‌ها، مجسمه‌های برنزی و مطلای زیبا و چند قطعه قالی بافت ترکیه برای شاه ایران هدیه فرستاد. چون در آن هنگام تقریباً همه کاخ‌ها و تالارهای سلطنتی از تابلوها و اثاثیه متعدد پر و آراسته شده و جایی برای نصب هدایای سلطان عثمانی باقی نمانده بود، ناصرالدین شاه تصمیم گرفت که در گوشه جنوب غربی محوطه گلستان که سابقاً محل کلاه فرنگی و یا برج آقامحمدخانی بود، کاخ جدیدی بنا نموده و هدایای سلطان را در آن جای دهد. گفته شده که نقشه کاخ جدید را خود ناصرالدین شاه کشیده و ابعاد

این گالری جدید نصب کردند. متأسفانه در سال‌های بعد بر اثر متلاشی شدن گالری، تابلوهای جمع آوری شده پراکنده شدند. برخی به‌طور متفرق در دیوارهای تالارها و سرسراهای کاخ‌های سلطنتی نصب گردید و برخی نیز به دست اشخاص افتاد و یا در انبارها فاسد گردید.

باغچه گلستان:

محوطه باغچه گلستان که اغلب بناها و تالارها در دورتادور و اطراف آن ساخته شده است، مربع شکل است. در اوایل دو استخر یا حوض بزرگ، یکی در جلو شمس‌العماره و عمارت

تالار بزرگ آن را مطابق عرض و طول بزرگترین قالی سلطان قرار داده است. اینک از این کاخ به عنوان موزه مردم‌شناسی استفاده می‌کنند.

عمارت گالری:

این عمارت را ناصرالدین شاه در اواخر سلطنت خود بنا کرد و ساختمانی بود مرکب از اتاق‌ها و تالارهای بزرگ. به دستور ناصرالدین شاه مقدار زیادی از پرده‌های نقاشی قدیم و جدید ایرانی و فرنگی را که در انبارهای عمارات سلطنتی در حال پوسیدن و از بین رفتن بود، گردآورده و پس از اندکی مرمت در دیوارهای

بادگیر و دیگری در جلو تالار آینه وجود داشت که به وسیله حوض درازی که در محل عمارت خروجی ایجاد شده بود، به هم متصل و مربوط می‌گردید. دیوارهای اطراف این باغ بسیار مرتفع و دارای کاشی‌کاری‌های بسیار اعلاست و در هر فصل از هر قسم از گل‌های ایرانی و فرنگی در باغچه موجود است و باغ را همیشه معطر نگه می‌دارد. طرف جنوبی عمارت گلستان و موزه، باغ بزرگ دیگری است که با انواع درخت‌ها، گل‌ها و نهال‌های نارنج و لیمو و پرتقال و نارنگی تزیین شده است.

گفتگوی ویژه

مصاحبه با دکتر امیررضا خاوریان، دکتری جغرافیا و برنامه ریزی شهری

سیما خلیلی، راضیه شاه نظری
کارشناسی جغرافیای دانشگاه اصفهان

از دانشگاه تهران هستند و حدود ۲ سالی هست که در دانشگاه اصفهان جذب شده و مشغول به کار شده اند.

دلیلتون برای انتخاب این رشته و گرایش چی بود؟
در ارتباط با انتخاب رشته باید بگم من هم مثل خیلی از دانش آموزان و دانشجویان دیگر آشنایی زیادی با رشته جغرافیا و به ویژه جغرافیا و برنامه ریزی شهری نداشتم و کلاً چیزی که در مدارس به اسم جغرافیا تدریس می شه، خیلی متفاوته. با آن چیزی که واقعا در دانشگاه درمورد جغرافیا می خونیم. براساس مشورت‌هایی که گرفته بودم، رشته جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری را به عنوان گرایش مقطع لیسانس انتخاب

معرفی:

آقای دکتر امیررضا خاوریان متولد سال ۱۳۶۹ و متاهل هستند. در کنکور کارشناسی ارشد رتبه ۶ و در کنکور دکتری رتبه ۸ را بدست آوردند و در دوران دانشجویی، عضو بنیاد نخبگان بودند. جدیداً جایزه استادیار جوان دکتر کاظم آشتیانی را برنده شده‌اند. آقای خاوریان فارغ التحصیل در مقطع دکتری

چیزی که این وسط اتفاق افتاد این بود که زمانی که من وارد کارشناسی ارشد و دکترا شدم، کم کم میل و استقبال کشور به سمت مقالات بین المللی، مقالات آی اس آی رفت و تصمیم گرفتم که وارد این چرخه بشم.

در آن زمان، خیلی انتشار مقاله در نشریات بین المللی به ویژه در رشته جغرافیا کم بود و این یک چالش اساسی بود. برحسب آزمون و خطا، بر حسب تجربه‌ای که به دست آوردم، کم کم تونستم مقالاتی را چاپ کنم و بتونم تعدادی مقاله داشته باشم. مقالاتی که تا کنون چاپ کردم تقریبا بیش از هزار و دویست بار مورد استناد قرار گرفتند.

نظرتون درمورد آینده این رشته و این گرایش چیه؟
در مورد آینده ی رشته جغرافیا باید بگم که رشته جغرافیا یکی از انعطاف پذیرترین و بین رشته‌ای ترین رشته‌هایی هست که در علوم انسانی وجود داره. این رشته، رشته‌ای نیست که خودش را به یک چارچوبی

کرده بودم و جزو ۲۰ انتخاب برتر من بود و در این رشته قبول شدم. وقتی که وارد شدم و بیشتر با ابعاد و زوایای این رشته آشنا شدم، دیدم که دقیقا این رشته چیزی هست که به آن علاقه دارم و با روحیات من سازگار. به همین دلیل شروع کردم به اصطلاح ادامه تحصیل دادن و خداروشکر بسیار بسیار از این انتخابم راضی هستم و اگر یک بار دیگه به دوران دبیرستان برگردم، قطعاً باز هم این رشته را انتخاب می کنم.

لطفاً به توضیحی درباره مقاله‌ها تون بدید.

درباره مقاله و پژوهش باید بگم که یکی از چیزهایی که باعث افزایش انگیزه ی من برای ادامه تحصیل شد، همین موضوع بود.

من یک دانشجوی متوسط در مقطع کارشناسی دانشگاه یزد بودم ولی وقتی که وارد دوره کارشناسی ارشد شدم و با پژوهش آشنا شدم، دیگر نتوانستم از آن دل بکنم و ۱۲ سالی هست که همچنان و به صورت پیوسته، مقاله منتشر می کنم.

بیکاری مواجه هستیم اما نسبت به رشته‌های دیگر وضعیت بهتری داریم. این را در بین کسانی که با اونا هم دوره بودم، نگاه می‌کنم که فارغ‌التحصیل‌های رشته جغرافیا خیلی بهتر از رشته‌های دیگر وارد بازار کار شدند و امیدوارم که این فرایند ادامه پیدا کند و بتونیم خود واقعیمون را نشان بدیم.

پیشنهادتون برای دانشجویان این رشته چیه؟

توصیه من همیشه به دانشجویان جغرافیا به ویژه در کلاس‌های کارآفرینی این بوده که از یادگیری مهارت غفلت نکنن. چیزی که برگ برنده اونا هست، مهارت‌ه. ما اگر در گذشته، برای آدم‌های متوسط هم می‌تونستیم شغلی را در نظر بگیریم و متصور بشیم که صاحب شغلی بشن، در عصر کنونی فقط آدم‌هایی که برنده هستند، آدم‌هایی که ممتاز هستند، می‌تونن وارد فرصت‌های شغلی شوند. به همین دلیل، پیشنهاد می‌کنم حتماً اگر می‌خواید از این رشته امرار معاش کنید،

محدود کنه که برای آن مشکلی پیش بیاد و با شرایط زمانه همیشه حرکت کرده. یعنی اگر شما نگاه کنید اون جغرافیایی که در ۴۰ سال پیش در ایران تدریس می‌شد یا ۱۰۰ سال پیش در دنیا وجود داشت، با جغرافیایی که امروز وجود داره، متفاوت‌ه. جغرافیا می‌تونه بر اساس مشکلات زمانه و مسائلی که وجود داره، خودش را تطبیق بده و به خاطر همین به نظر من، این رشته آینده روشنی دارد. یعنی هر آن‌چه که جامعه نیاز داشته باشه، هر آن‌چه که برای جامعه چالش باشه، محل تمرکز رشته‌ی جغرافیا هست و این یک برگ برنده برای این رشته است.

الان در شرایطی هستیم که گفته می‌شه که خیلی از رشته‌های دانشگاهی قراره با تعدیل مواجه بشن اما فکر نمی‌کنم این رشته آسیبی از این نظر ببینه و همان‌طور که می‌دانید، هم درصد فارغ‌التحصیل‌های رشته جغرافیا در حال حاضر عدد کمی نیست و بسیار وضعیت خوبی را نسبت به رشته‌های دیگر داره. هرچند که به‌طور کلی، ما با

فصلنامه علمی تخصصی جهان بین

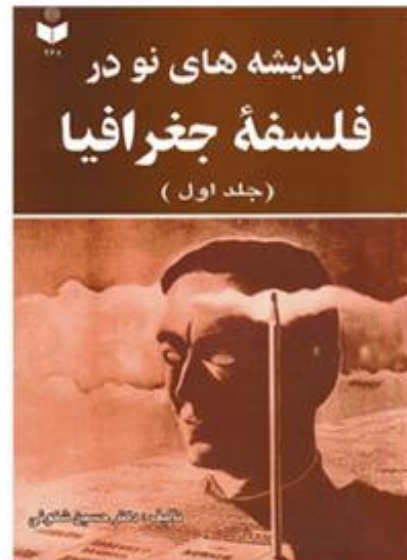
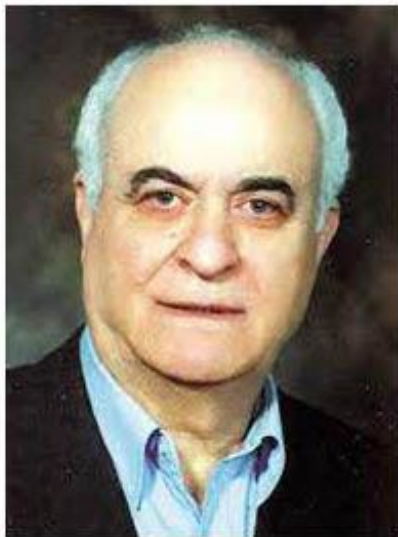
اگر می‌خواید جغرافیا را ادامه بدید، قطعاً شما باید به بهترین وجه ممکن عمل کنید. مهارت یاد بگیرید، زبان انگلیسی را یاد بگیرید و با تکنولوژی‌های روز آشنا باشید. همان‌طور که می‌دونید افراد موفق امروز کسانی هستند که:

(۱) با تکنولوژی به شدت آشنا باشن.

(۲) در رشته خودشون بی‌رغیب و ممتاز باشن. نرم افزارها را خیلی خوب بلد باشن، تحلیل‌گر ممتازی باشن و یا در مسائل تئوریک جغرافیا و بحث‌های پژوهش بی‌نظیر باشن تا بتونن وارد بازار کار بشن.

معرفی اندیشمندان زندگی‌نامه دکتر حسین بیگ زاده شکویی

الناز ربیعی
کارشناسی گردشگری دانشگاه اصفهان

صنعت نفت به گروه جوانان نهضت پیوست. وی پس از اخذ دیپلم وارد دانشگاه تبریز شد و در رشته تاریخ و جغرافیا به تحصیل پرداخت و توانست با رتبه نخست در ۱۳۲۷ خورشیدی در این رشته از دانشگاه تبریز فارغ‌التحصیل شود. او پس از پایان دوره

حسین بیگ زاده شکویی در ۱۳۱۲ خورشیدی در تبریز دیده به جهان گشود. وی تحصیلات ابتدایی و متوسطه خود را در این شهر گذراند. از آن جایی که تبریز یکی از کانون‌های مبارزه در دوره مشروطیت بود، شکویی در دوران جوانی وارد فعالیت‌های سیاسی شد و در دوره ملی شدن

کارشناسی، شغل دبیری را برگزید و در دبیرستان‌های شهرستان اسکو، تبریز و تهران به تدریس پرداخت و این شغل را تا پایان مقطع فوق لیسانس در ۱۳۴۶ خورشیدی از دانشگاه تهران ادامه داد.

شکویی دوره دکتری را در رشته جغرافیای انسانی در دانشگاه استانبول ترکیه در ۱۳۵۴ خورشیدی به پایان رساند. البته باید اذعان کرد که شکویی به خاطر فعالیت‌های علمی و ممتاز بودن در دوره کارشناسی ارشد، بورس تحصیلی از دانشگاه میشیگان آمریکا دریافت کرد و قبل از ورود به دانشگاه استانبول، عازم آمریکا شد اما به دلیل مشکلات خانوادگی تحصیلات دکتری را در آمریکا نیمه تمام رها کرد.

این جغرافی‌دان برجسته، به خاطر دانش بالای خود خیلی زود و در همان مقطع فوق لیسانس به درجه استادیاری ارتقا یافت و با شکل‌گیری دانشگاه تربیت مدرس از ۱۳۶۴ خورشیدی با پذیرش مسئولیت رشته علوم جغرافیایی به این دانشگاه رفت و یکی از پایه‌گذاران تحصیلات

تکمیلی در کشور شد. همچنین شکویی را می‌توان بنیان‌گذار گروه جغرافیای دانشگاه تربیت مدرس و در ردیف نخستین پایه‌گذاران دوره دکترای رشته جغرافیا در دانشگاه تربیت مدرس معرفی کرد. او مجری طرح پایگاه علم جغرافیا در ایران و عضو پیوسته فرهنگستان علوم جمهوری اسلامی ایران بود. باید اذعان کرد که دغدغه اصلی شکویی به هنگام ورود به دانشگاه تربیت مدرس یکی تقویت نظریه‌پردازی در علوم جغرافیایی و دیگری شناخت مشکل‌های اصلی شهر و ارائه راه حل برای آن بود.

شکویی در ۱۳۷۱-۱۳۷۲ خورشیدی استاد نمونه دانشگاه‌های کشور شد و توانست در سال‌های ۱۳۶۷ و ۱۳۷۳ خورشیدی برنده جایزه کتاب سال شود. همچنین وی در ۱۳۷۶ خورشیدی استاد نمونه دانشگاه تربیت مدرس انتخاب و سرپرست کمیته برنامه‌ریزی جغرافیا در وزارت علوم، تحقیقات و فن آوری را به دست آورد. سپس از مدت‌ها تلاش در راه علم در ۱۳۸۳ خورشیدی توانست

مشرّب فکری:

دکتر شکویی مباحث و مطالب جغرافیایی را در قالب مسائل اجتماعی و اقتصادی می‌دید، و مسائل را در چارچوب بازدهی و سودآوری‌ای که برای جامعه دارند، از منظر عدالت اجتماعی بررسی می‌کرد. هدف وی آن بود که با این تحلیل‌ها بتواند جامعه متعادل و مطلوبی را در منطقه کاری خویش ایجاد کند. تأکید وی بر شناخت پایه‌های اساسی مسائل جغرافیایی، نهایتاً منجر به جغرافیای کاربردی شد که در آن، جغرافی‌دانان نیز سهمی در حل مسائل اجتماعی بر عهده دارند.

حوزه تأثیر:

تلاش‌های او اثر بسیار مثبت و سازنده‌ای بر علم جغرافیا و جامعه‌ی جغرافیدانان ایران گذارده است. او از چند دیدگاه تأثیر عمیقی بر دانش جغرافیای ایران داشته است: شکویی به عنوان یک واسطه قوی بین دانش جغرافیا در ایران و جهان خارج عمل می‌کرد و در روزگاری که بین جغرافی‌دانان دانشگاهی ایران کمتر ارتباط انفرادی با

به عنوان یکی از چهره‌های ماندگار کشور (در جغرافیا) معرفی شود. وی پس از انتخاب شدن به عنوان چهره ماندگار کشور گفت: جغرافیا برای من نوعی زندگی بود. اگر دوباره به دنیا می‌آمدم، باز هم مدرس جغرافیا می‌شدم. وی جغرافیا را چنین تعریف می‌کند: جغرافیا مطالعه روابط انسان با محیط، با انسان یا مکان، از طریق میانجی‌گری فرایندهای نهادی و ساختاری است.

وی همچنین سال‌ها عضو شورای انقلاب فرهنگی و طراح برنامه‌های آموزش جغرافیای دانشگاهی و در فرهنگستان علوم هم نماینده این علم وسیع و دامنه‌دار بوده و در بسیاری از تأسیسات اجرایی کشور هم که برنامه‌های توسعه اقتصادی و شهری داشته‌اند به عنوان مشاور حضور داشته است.

سرانجام این جغرافیدان برجسته پس از سال‌ها تلاش علمی در ۲۸ شهریور ۱۳۸۴ خورشیدی دیده از جهان فرو بست و در آرامستان بهشت زهرا (س) تهران، در قطعه هنرمندان به خاک سپرده شد.

نامور چهره‌ها و اندیشمندانی است که بر عرصه جغرافیای ایران تأثیرگذاری‌های فراوان داشته و در تغییرات و تحولات و پویایی جغرافیای ایران زمین از سهم ارزنده‌ای برخوردار است. اعتقاد به تفکر سیستمی در رسیدن به تحلیل‌های جغرافیایی، ایدئولوژی و سیاست‌گذاری نظام‌های حاکم بر فضاهای جغرافیایی، تأکید بر عدالت اجتماعی و زدودن فقر از چهره جغرافیای فقر در کشورهای جنوب از یافته‌های سیر فلسفه سیاسی ایشان در فضاهای جغرافیایی می‌باشد. در واقع جغرافیای ایران که تا قبل از دهه ۱۳۵۰ خورشیدی فاقد تفکرات فلسفی بود، با تلاش و همت شکویی روزنه‌های فلسفی بر روی آن باز شد و دانشجویان این رشته با مباحث فلسفی و پارادایم جغرافیا آشنا شدند.

خدمات شکویی به علم

جغرافیا (آثار و تالیفات):

این استاد برجسته در عرصه پژوهش و آموزش خدمات ارزنده‌ای انجام داد. وی بیش از ۱۰ عنوان کتاب و ۵۰ مقاله علمی

علم جغرافیا و تحولات آن در خارج وجود داشت، وی چه از طریق معرفی کتاب‌ها و مقالات مهم خارجی در صفحات رشد آموزش جغرافیا که خود سال‌ها سردبیر آن بود و چه از طریق دسترسی به نفیس‌ترین و جدیدترین و گران‌ترین کتابهای حاوی افکار نو و اظهار آن‌ها در کلاس‌های درس و سخنرانی‌های عمومی، هموطنان را در جریان تحولات جدید علمی قرار می‌داد و دانشجویان را به پژوهش درباره آن‌ها تشویق می‌کرد و از این لحاظ می‌توان ادعا کرد که در ۱۵ موردی که او خود راهنمای پایان‌نامه‌های دکتری جغرافیا در دانشگاه تربیت مدرس بوده و هم‌چنین در دیگر موارد آن دانشگاه دارندگان دکترای جغرافیا از دست دکتر شکویی احتمالاً دست کمی از فرهیختگان مشابه در دانشگاه‌های معتبر خارجی ندارند. وی حتی جغرافی‌دانان ایرانی را با مکاتبی غیر از مکتب‌های حاکم بر جامعه‌ی دانشگاه‌های کشور آشنا نمود.

در حوزه فلسفه جغرافیا، شادروان دکتر حسین شکویی یکی از آن

دارد و علاوه بر آن، صدها دانش آموخته دانش جغرافیا داشته و پایان نامه‌های زیادی را راهنمایی کرده است. آثار و تالیفات شکویی از جمله شاهکارهای علمی و جغرافیایی محسوب می‌شوند و کمتر کتاب‌هایی را می‌توان یافت که در استواری علمی و فن نوشتاری مانند آثار او باشند. اهمیت آثار شکویی تا آنجایی است که جزو منابع معتبر و اصلی برای دانشجویان جغرافیا به حساب می‌آید.

از جمله آثار این جغرافی‌دان، می‌توان شناخت حاشیه نشینان شهری، خانه‌های ارزان قیمت و سیاست مسکن، جغرافیای اجتماعی شهرها، اکولوژی اجتماعی شهر، دیدگاه‌های نو در جغرافیای شهری، محیط زیست شهری، مبانی جغرافیا شهری، دیدگاه نو در جغرافیای شهری (که به عنوان کتاب سال جغرافیا برگزیده شد)، جغرافیای کاربردی و مکتب‌های جغرافیایی و جغرافیای جهانگردی اشاره کرد.

فلسفه جغرافیا، کتاب شکویی با نام فلسفه جغرافیا است. از آنجایی که زیربنای هر علمی فلسفه و مباحث فلسفی آن علم است، در جغرافیا که یکی از عمیق‌ترین و قدیمی‌ترین دانش‌های بشری است، زیر ساخت‌های فکری و فلسفی از اهمیت بالایی برخوردار است. همین دلیل شکویی با نگارش ۱۴ اثر در زمینه فلسفه جغرافیا، برای نخستین بار نگرش فلسفی را در جغرافیا به کار برد. به علت زبان ساده این آثار، فهم مطالب برای خوانندگان آسان است و در واقع دید تازه‌ای را به خوانندگان این رشته می‌دهد. از جمله مطالب کتاب فلسفه جغرافیا، می‌توان به تقسیم بندی آثار جغرافیایی در قرن سوم و چهارم، مکتب عراقی و بلخی، روند رشد و توسعه جغرافیا در مغرب زمین به خصوص در انگلیس و آمریکا، مفهوم فرهنگ در جغرافیا اشاره کرد.

یکی دیگر از آثار وی که از اهمیت بالایی برخوردار است، اندیشه‌های نو در برنامه‌ریزی شهری است مولف در این کتاب به بررسی دیدگاه‌های جدید

دارد و علاوه بر آن، صدها دانش آموخته دانش جغرافیا داشته و پایان نامه‌های زیادی را راهنمایی کرده است.

آثار و تالیفات شکویی از جمله شاهکارهای علمی و جغرافیایی محسوب می‌شوند و کمتر کتاب‌هایی را می‌توان یافت که در استواری علمی و فن نوشتاری مانند آثار او باشند. اهمیت آثار شکویی تا آنجایی است که جزو منابع معتبر و اصلی برای دانشجویان جغرافیا به حساب می‌آید.

از جمله آثار این جغرافی‌دان، می‌توان شناخت حاشیه نشینان شهری، خانه‌های ارزان قیمت و سیاست مسکن، جغرافیای اجتماعی شهرها، اکولوژی اجتماعی شهر، دیدگاه‌های نو در جغرافیای شهری، محیط زیست شهری، مبانی جغرافیا شهری، دیدگاه نو در جغرافیای شهری (که به عنوان کتاب سال جغرافیا برگزیده شد)، جغرافیای کاربردی و مکتب‌های جغرافیایی و جغرافیای جهانگردی اشاره کرد.

باید اذعان کرد که یکی از نخستین کتاب‌ها در زمینه

همه مکتب‌ها و اندیشه‌های جغرافیایی یکدیگر را به کلی نفی نمی‌کنند؛ بلکه مکمل یکدیگرند و نمی‌توان حتی یکی از آن‌ها را کنار گذاشت همچنین در این کتاب به حرمت انسان بیش از پاسداری از مرزهای علم جغرافیا تاکید شده است.

در حوزه‌های مدیریت شهری می‌پردازد. از جمله بخش‌های این کتاب می‌توان به تعاریف و مفاهیم برنامه ریزی شهری، کاربری اراضی شهری و الگوهای گسترش فضای شهرها، برنامه ریزی حمل و نقل در هزاره سوم، مرکز شهر و جنبش پیاده راه سازی اشاره کرد. در جلد دوم این اثر، مباحث مکتب‌های جغرافیایی، بیشتر جنبه پیشنهادی دارند و

